

Melez ve Senkretik Bir Yapılanma Olarak Fetullahçı Terör Örgütü

The Gulenist Terrorist Organization as a Hybrid and Syncretic Structure

Mahmut AYDIN*

Giriş

Fetullah Gülen tarafından 1970’li yılların başından itibaren şekillendirilmeye başlanan, 17/25 Aralık sivil darbe girişimleri ile 15 Temmuz hain askeri darbe kalkışmasına kadar kuruluş yıllarında “Gülen Cemaati” veya “Cemaat”, büyümesine paralel olarak “Camia” ve son dönemde “Hizmet Hareketi” olarak adlandırılan Fetullahçı Terör Örgütü’nün (FETÖ), gerek teolojik sistemi ve teşkilat yapısı gerekse karşılaşılan yeni durumlara uygun sürekli değişken strateji ve söylemleriyle melez ve senkretik bir yapılanma olduğu artık olgusal bir gerçeklik olarak karşımızda durmaktadır. Son dönemlerde ülkemizin önde gelen bilim insanlarından Şerif Mardin’in 16 Eylül 2010 yılında katıldığı bir televizyon programında yaptığı şu çarpıcı tespit FETÖ’nün kimyasını açıkça ortaya koymaktadır. “Cemaatleri yapıştırıcı bir tutkal vardır. Bunun bir iç organizasyona bağlı olması lazım. Amerika’da 4 ay kadar Türk öğrencilerin yüzde 80’inin Gülen cemaatine bağlı olduğu bir yerde kaldım. İç teşkilatlanmasını hiç çözemedim. Bu iç teşkilatlanma aslında tutkal şekli bizim tanıdığımız bir tutkal şekli değil. O bir inanç, bir yakınlaşma, bir yardımla birlikte cemaatin çeperini kurma, bütün onların birlikte olduğu bir tutkal. Bu, yeni üzerinde durulması gereken ve iç teşkilatın yerini almış olan hakiki, yeni bir toplumsal tutkalın ortaya çıkmış olması meselesi. Ve dinin nasıl bu fonksiyonu ifade ettiği veya dine benzer inançların böyle bir tutkalı ortaya çıkarttığını biliyoruz. Onun ben esrarını çözemedim”.¹ Görüldüğü üzere te-

* Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, m.aydin68@hotmail.com

rör örgütüne evrilmeye başlamadığı yani daha ilgi ve teveccüh gören dönemlerde FETÖ'nün yapısı ile ilgili yapılan bu tespit, onun misyonu, yapılanması, faaliyet alanları ve izlediği değişken stratejiler bakımından sadece Müslüman coğrafyada değil, dünyanın dört bir tarafında ortaya çıkan tek bir yapılanma ile mukayese edilemeyecek bir özellik taşıdığını bu nedenle tek bir yapılanma modeli üzerinden gidilerek asla anlaşılamayacağını açıkça ortaya koymaktadır. Dahası dinler ve mezhepler üzerinde otorite olan 12. yüzyıl Müslüman alimlerinden Şehristani'nin Batıniyye ekolü için yaptığı şu tanımlama Mardin'in yukarıdaki tespitini doğrulamakta ve bize de FETÖ'yü anlamak için ne yapmamız gerektiği noktasında ipuçları sunmaktadır: "Onların her zaman ve zeminde yeni bir söylemleri, her dilde yeni bir görüş ve düşünce biçimleri vardır".²

17/25 Aralık özellikle de 15 Temmuz hain darbe kalkışmasından sonra FETÖ yapılanmasını çözümleyerek ülkemiz kamuoyuna daha iyi anlatabilmek adına yapılan çalışmalarda bu terör örgütünün İslam dünyasında Haşhaşilerden Kadiyaniliğe; Hıristiyan dünyada ise Tapınak Şövalyeleri'nden Cizvitlere, Opus Dei'ye ve Moonculuğa kadar pek çok hareketle yapılanma, misyon, hedefe ulaşmak için izlenen yöntem/yöntemler gibi özellikler bakımından ciddi benzerlikler gösterdiği altı çizilerek ifade edilmiştir.³ Bu yazıda daha önce yapılanları tekrar etmeden İslam dünyasından Haşhaşiler ve Kadiyanilik, Hıristiyan dünyasından ise Cizvitler, Opus Dei ve Moonculuk hareketleri ile FETÖ'nün benzerlik gösterdiği en merkezi noktaları okuyucunun dikkatine sunarak bu terör örgütünün yapısal özellikleri bakımından aslında farklı hareketlerden devşirilerek oluşturulan ve karşılaşılan durumlara uyum sağlamak için sürekli evrim geçirttirilen senkretik ve melez bir yapılanma olarak kurgulanan bir çok boyutlu bir hareket olduğu ortaya konmaya çalışılacaktır. FETÖ'nün kodlarını çözebilmek adına yukarıda zikrettiğimiz tüm hareketlerin en temel özelliği dini bir karakter arz etmeleridir.

Hıristiyan dünyadan seçtiğimiz Cizvitler ve Opus Dei, Katoliklik bünyesinde ortaya çıkan biri eğitim, diğeri ise eğitim, sosyal ve ekonomik alanda örgütlenen yapılardır. Bunun yanında Moon hareketi ise "Birleştirilmiş Kilise" adıyla İsa-Masih'in yarım bıraktığı misyonu tamamlayarak tek din, dil ve kültüre sahip Tanrısal bir krallık söylemiyle ortaya çıkmış mesiyani karakterli dini-siyasi bir oluşumdur. İslam dünyasından seçilen İran ve İsmaili kökenli bir hareket olan Batıni karakterli Haşhaşiler, yok etmek istediği kişilere suikastlar düzenleyen bir terör hareketidir. Kadiyaniler ise kendini hem Hz. İsa'nın hem Hz. Muhammed'in hem de Hindu tanrısı Vişnu'nun misyonunun tamamlayıcısı olarak gören Mirza Gulam Ahmed'in görüşleri doğrultusunda şekillenen mesiyani karakterli dini ve siyasi bir harekettir. Bu hareketler üzerinden kodlarını çözmeye çalışacağımız Y. Hakan Erdem tarafından oldukça dikkat çekici bir şekilde "Soğuk Savaş'ın muvazzaf vazifliği ile başla-

yan, Sovyet sonrası dünyanın mutasavver yeşil kuşağında tedris-perverlik ve hayırseverlik arzusuyla bahçıvanlığa girişen...”⁴ bir yapı olarak tanımlanan FETÖ’nün ise eskilerin tabiriyle “etrafını câmi ağyarını mani” bir tanımlamasını yapmak oldukça zordu. Zira yukarıda ifade ettiğimiz gibi senkretik, melez ve devamlı değişken karakteri, onun hakkında kapsayıcı bir tanımlamaya zorlaştırmaktadır. Yine de bu güçlüğü farkında olarak şöyle bir tanım yapmamız eksik olmakla birlikte yanlış olmasa gerek: FETÖ, başlangıcında eğitime önem veren dini bir hareket olmakla birlikte sonraları sivil toplum, insani yardım, ekonomi, siyaset başta olmak üzere hemen her konuya el atan ve sonunda da 17/25 Aralık ve 15 Temmuz darbe kalkışmalarıyla terör örgütüne evrilen haddinden fazla sinsî, takıyyeci, ikiyüzlü ve girift bir harekettir.

Bu girişten sonra şimdi de sözünü ettiğimiz hareketlerle pek çok noktalarda benzerlikleri olmasına rağmen en belirgin olanlarından hareketle yapılanma ve gizlilik bağlamında Haşhaşiler; eğitim ve itaat noktasında Cizvitler; kaos ortamlarından yararlanma bağlamında Opus Dei; mesiyani özelliğiyle Kadiyanilik ve geniş kitlelere kendini kabul ettirme adına yürüttüğü lobi çalışmalarını bağlamında da Moonculuk ile olan benzerliklerini okuyucunun dikkatine sunmaya çalışacağız.

Teşkilat Yapısı ve Gizlilik: Haşhaşiler ve FETÖ

Gizlilik ve teşkilat yapısı bakımından Cizvitler ve Opus Dei hareketleri de FETÖ ile ciddi benzerlikler arz etmesine rağmen bu konuda en yakın ve ilginç benzerliklerin Haşhaşilerle olduğu gerçeğinden hareketle bu konuda Haşhaşi yapılanması ile FETÖ arasındaki temel ortak noktalara işaret edeceğiz.

Bilindiği üzere Haşhaşilik/Haşışilik, 1090 yılında Irak ve İran’daki pek çok kale ile kendine karargah edindiği Alamut kalesini ele geçiren ve Fatimi halifelerinden Mustansır-Billâh’ın ölümünden sonra babasının yerine geçemeyen oğlu Nizâr’ın ve soyunun imametini savunan İsmailî din adamı Hasan Sabbah tarafından kurulan dini ve siyasi bir örgüttür.⁵ Nizar ve soyunun imamet hakkını savunma amacıyla yola çıkan Sabbah, zamanla Müslüman dünyanın lideri olma arzusunun kapılır. Bu hedefi gerçekleştirmek için yeterli askeri ve siyasi gücü olmayan Sabbah, kendine yöntem olarak muhalif gördüğü Müslüman topluluklara terör saldırılarında bulunmanın yanı sıra başta Abbasi Halifeleri olmak üzere Büyük Selçuklu veziri Nizâmülmülk olmak üzere dönemin Sunni idarecilerine kurduğu fedai teşkilatı üzerinden suikastler düzenler. Burada detaya girmeden teşkilat yapısı ve gizlilik bağlamında Haşhaşilerle FETÖ benzerliğini ana hatlarıyla ifade etmek istiyoruz.

Haşhaşiler, gizlilik ve takıyye stratejisinin gereği olarak herkesin her şeyi değil, sadece kendilerine bildirilenleri bilmesini sağlayacak bir “hücre” örgütlenmesine sahiptiler. Böylece, örgüt içinde halkalar ve her bir halkanın üste bağlı olduğu piramit tarzında örgütlenmişlerdir. Örneğin Haşhaşi yapılanması bizzat kurucusu Sabbah tarafından yukarıdan aşağıya “dailer”, “refikler” ve “fedailer” şeklinde yapılandırılmıştır. Bu yapılanmaya göre örgütün başında “İmam/Büyük Üstad” sıfatıyla Sabbah’ın kendisi bulunuyordu. Mutlak otorite olarak kabul edilen “İmam” normal bir beşer olarak kabul edilmekle birlikte bâtni te’vil çerçevesinde kendisine “Allah’ın eli”, “Allah’ın yüzü” gibi sıfatlar izafe ediliyordu.⁶ Kendinden sonra gelen dairede “Dâiler” yer alıyordu ve bunlar da örgütün tüm doktrin ve sırları öğretiliyordu. İmam “dâilerin” en bilgili olanları arasından kendisi ile dâiler arasındaki irtibatı sağlayan ve örgütün propaganda faaliyetlerini organize eden bir “baş dâi” seçer. Dâiler sınıfının altında ise örgütün esaslarının bir kısmına vakıf olmalarına izin verilenlere de “Refikler”/Yoldaşlar bulunur. Yapılanmanın en altında ise aslında örgütün hedeflerini gerçekleştirmede son derece önemli olan “fedâiler” yani gerektiğinde örgüt için kendini feda edecek olan militanlar yer alıyordu.

Tıpkı Haşhaşi yapılanması gibi FETÖ’de en tepede bizzat örgüt lideri Fetullah Gülen’in yer aldığı öğretmenler, polisler, doktorlar, öğretim elemanları, askerler, askeri ve sivil yargı mensupları vb. meslek gruplarından oluşan halkalar ve bu halkaların sorumlusu imamlar ve bu imamların da sorumlu olduğu bölge imamları şeklinde aşağıdan yukarıya doğru yapılandırılmıştır. Bir dönem bu yapının içinde önemli görevler üstlenmiş olan ve örgütün deşifre edilmesinde önemli katkısını bulan Ahmet Keleş, *FETO’nun Günah Piramiti* adlı çalışmasında halka şeklindeki FETÖ yapılanmasını bir piramite benzetmektedir. Keleş’e göre örgütün piramitsel yapısı yedi aşamadan oluşmaktadır.⁷ En tepede yani yedinci katta doğrudan peygamberden hatta Allah’tan beslendiği düşünülen mutlak otorite olarak görülen Gülen yer almaktadır. Altıncı katta bizzat Gülen tarafından atanan ve yapının kozmik çekirdeğini oluşturan kadro yer almaktadır. Beşinci katta Türkiye için ve Türkiye dışı kurumlar ile medya alanlarından sorumlu imamlar bulunmaktadır. Keleş’in ara kat olarak adlandırdığı ve görevi yapılan işleri denetlemek olan örgüte bağlılık ve itaatte dereceye girenler piramitin dördüncü katını oluşturmaktadır. Üçüncü kat ise il ve ilçeler ile meslek gruplarının imamlarından oluşmaktadır. İkinci katta FETÖ’ye bağlı okul, yurt ve ışık evlerinin sorumluları ve imamları yer almaktadır. En altta ise ışık evlerinde kalanlar ile FETÖ’ye hizmeti dini mübine hizmet olarak görenler yani Cumhurbaşkanımızın ifadesiyle ibadet tabakası bulunmaktadır. İbadet tabakasının nasıl çalıştığını yapıya tabi olmamakla birlikte uzun yıllar FETÖ’nün ilk üniversitesi olan Fatih Üniversitesinde öğretim üyesi ve idarecilik yapmış olan Ömer

Çaha şu şekilde ifade etmektedir: Adeta otomatlar ve robotlar sürüsü olarak yetiştirilen ilk ve ikinci kat mensupları kendilerine verilen görevleri “itirazsız, şartsız ve kayıtsız olarak yerine getirir... örgüte kaynak temin ederler. Her örgüt mensubunun misyonundan biri de örgüte burs, himmet, zekat, sadaka, bağış vs. gibi gelirler temin etmektir. Örgüte teslim olmuş bir mankurt, üçüncü olarak da bağlı olduğu ağabeylere her tür istihbari bilgiyi taşıma görevine sahiptir”⁸. İfade ettiğimiz bu örgüt yapısına göre mahallelerdeki örgüt evleri mahalle imamına, mahalle imamları mıntıka imamına, mıntıka imamları il imamına, il imamları bölge imamlarına, bölge imamları piramitin beşinci katındaki ülke imamına ve ülke imamı da Gülen’e bağlıdır.

FETÖ ile Haşhaşi yapılanmasının en belirgin özelliklerinin başında yer alan gizlilik ve bu bağlamda da kılıktan kılığa girme gelmektedir. Bilindiği üzere Haşhaşi fedailer suikast düzenleyecekleri devlet yetkililerinin güvenini kazanarak en yakınlarına sızar ve burada “ölü hücre modunda” liderleri Hasan Sabbah’ın suikast emrinin vermesini beklerlerdi. Bu çerçevede onlar bazen sızdıkları saraylarda çocuklara ders veren öğretmen, bazen saraydaki kadınlara kumaş satan bohçacı, bazen ünlü alimlerin ders halkalarına katılan öğrenci, bazen de kendini zühte adamış derviş kılığında bir tarikat erbabı olabiliyordu. Kısaca fedailer suikast düzenleyecekleri kişilerin yanına sızarak orada liderleri Sabbah’dan talimatı gelinceye kadar her türlü kılığa girmekte ve talimat geldiğinde de ölümcül bir silaha dönüşmekteydiler.

15 Temmuz darbe kalkışmasında açıkça ortaya çıktığı üzere tıpkı Haşhaşi fedailer gibi FETÖ militanları da yaver, özel kalem müdürü veya koruma olarak başta Cumhurbaşkanımız olmak üzere Genel Kurmay Başkanı ve kuvvet komutanlarının en yakınına kadar sızmış ve FETÖ lideri Gülen’den talimat gelince de içinde çıktıkları aziz milletimize ve yıllarca yanında çalıştıkları ve lokmasını paylaştıkları devlet yetkililerine ihanet etmekte hiçbir sakınca görmemişlerdir. Dahası 15 Temmuz darbe gecesi Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Galip Mendi’yi sekiz yıldır yanında çalışan emir subayının rehin alıp ellerini kelepçelemesi, hatta ilaç içmek için su istediğinde kendisine su bile vermediğini hatırladığımızda gizlilik ve takıyyenin FETÖ militanlarının temel yaşam tarzı olduğu ve bu durumun da onları insanlıktan çıkararak mankurtlaştırdığını açıkça ortaya koymaktadır.

Keza FETÖ militanlarının kendi aralarındaki mesajlaşma trafiğini *Bylock* ve *Eagle* gibi özel şifreli programlar üzerinden yürüttükleri; buldukları kurumlarda kod adı kullandıkları; kendilerini liberal, solcu, ülkücü hatta dinsiz gibi göstermeye çalıştıkları; namazlarını gizli ya da göz ucuyla kıldıkları; deşifre olmamak adına içki içmekte ve flört ya da zina etmekte bir beis görmedikleri dikkate alındığında FETÖ’nün gizlilik ve takıyye noktasında Haşhaşilerden hiçte geri kalır yanının olmadığı aşikardır. Aslında FETÖ’nün

paralel devlet yapılanması bağlamında devlet içinde örgütlenirken nasıl bir yapılanma içinde olacağını bizzat Gülen'in kendisi tarafından militanlarına şu şekilde tembih edilmiştir:

Tüm güç merkezlerine ulaşmaya kadar hiç kimse sizin varlığınızın farkında olmadan sistemin tüm atardamarlarında ilerlemek zorundasınız... Şartlar olgunlaşmaya dek sizler bu şekilde yolunuza devam edeceksiniz. Eğer şartlar olgunlaşmadan birşey yapmaya kalkarsanız dünya başımızı ezer ve Cezayir'de, 1982'de Suriye'de, Mısır'da yıldan yıla devam eden trajediler gibi Müslümanlar her yerde zarar görür. Zaman henüz uygun değil. Tüm dünyayı omuzlayacağınız ve taşıyacağınız derecede hazır olduğunuz ve şartların da olgunlaştığı anı beklemelisiniz. Tüm devlet gücünü ele geçirinceye ve Türkiye'deki tüm anayasal kurumları dize getirinceye kadar beklemelisiniz. Böyle bir zaman gelinceye kadar beklemeden adım atarsanız bu durum yumurtadan civcivin çıkacağı tam zamanı beklemeden harekete geçmek olur ki bu civcivi yumurtada öldürmek gibi olur. Keza böyle bir durumda yapılacak iş dünya ile çatışmak olur. Bağlılığınıza ve söylenenleri gizli tutacağımıza olan inancından dolayı sizlere duygularımı ve düşüncelerimi ifade ediyorum. İnanıyorum ki boş su şişelerini çöpe attığınız gibi buradan ayrıldığınızda burada ifade ettiğim duygu ve düşüncelerimi de bir kenara atacaksınız...⁹

FETÖ mensuplarının devlet kurumlarına sızarak kritik ve stratejik kurumlarda kümeler halinde nasıl kadrolaştığını daha net olarak ortaya koyma adına örgüt lideri Gülen'in *Sonsuz Nur* adlı çalışmasında "Kitmânilik: Sezdirmeden Hareket Etme" başlığı altında hemen her konuda yaptığı gibi Hz. Peygamberi meşrulaştırma vasıtası kullanarak belirlenen stratejilerin nasıl bir gizlilik içinde uygulanmaya konması gerektiği şu ifadelerle bağlılarına öğütlemektedir:

Hitler, askerlik mesleği adına "sezilmeme sırrını ben keşfettim" dedi: Oysaki eskilerin ifade ettiği şekliyle, kitmânilik Hz. Muhammed (sav) tarafından ortaya atıldı ve insanlık onun sayesinde kitmânilik tanıdı. Ne taarruz ne de müdafaada onun hedef ve stratejisini kimsenin bilmesi mümkün değildir. Yolun bir bölümünü kat etmeden evvel, şuraya buraya gidiyorum demezdi. Mekke'ye bir konak mesafe kalıncaya kadar, ne müşriklerin ne de kendi ordusunun net olarak hedeften haberi yoktu... Evet, Allah Resülü kendi hesabına bir haber ağı kurmuştu ama ona ait sırları elde edecek haber ağlarına fırsat ve malzeme vermemişti. Onda böyle bir kitmânilik vardı. Sezilmemeye dair kim ne söylerse söylesin, 14 asır evvel her şeyi ona talim eden Zat (Allah) bunu da ona talim etmiş ve insanlık gerçek kitmânilik Hz. Muhammed Mustafa'yla (sav) tanımıştır".¹⁰

Gülen'den yaptığımız bu iki alıntı FETÖ'nün kuruluşundan militanlarının emniyet, yargı, mülkiye, ordu gibi stratejik kurumlarla tüm devlet kurumla-

rında kendilerini iyice belli etmeye başladıkları son yıllara kadar nasıl bir gizlilik içinde sızarak örgütlendiklerini açıkça ortaya koyduğu için konuyla ilgili başka örneklerle yer vermeyi gerekli görmüyoruz.

Mutlak İtaat ve Eğitim: Cizvitler ve FETÖ

FETÖ yapılanmasını çözümlerken bu yazıda model aldığımız Haşhaşi, Cizvit, Kadiyanilik, Opus Dei ve Moon hareketlerinin en önemli özelliklerinden biri de hiç şüphesiz karizmatik liderlik ve mutlak itaat algısıdır. Haddizâtında bu özellik tüm cemaat, tarikat veya Yeni Dini Hareketler’in en temel özelliği hatta yapı taşıdır. Mutlak itaat konusunda FETÖ ile en fazla benzeşen yapılanma, 1534’de bir grup arkadaşıyla Montmarte’deki Meryem Kilisesi’nde fakirlik, bekarlık ve ivedilikle Kudüs’e gidilerek Hristiyan olmayanları Hristiyanlaştırma eğer bu mümkün değilse papanın hizmetine girme yemini ederek yola çıkan Ignatius Loyola tarafından kurulan Cizvitlerdir.¹¹ Çünkü Cizvitler daha tarikata girerken fakirlik ve bekarlık yanında tarikata ve Papalığa sadakat ve mutlak itaat yemini etmektedir. Bu yeminle Cizvitler, tarikat bünyesinde kendilerine verilecek her türlü talimata mutlak itaat ederek onları yerine getirme konusunda tereddüt dahi etmeyeceklerine söz verirken ilave olarak her şartta Papalığa da mutlak itaat edeceklerine söz vermektedir. Nitekim hareketin lideri ve kuruluş kararlarını belirleyen Loyola, Cizvit müritlerinin nasıl bir sadakat ve itaat içerisinde olması gerektiğini şu sözlerle ifade etmiştir: “Tarikat müntesiplerine düşen cevap vermek değildir; niçin demek de değildir; ancak yapmak veya ölmektir.” Haddizâtında hiçbir eleştiri, kuşku ve tereddüt olmaksızın lidere ve tarikat bünyesinde alınan kararlara itaat, cemaat veya tarikat yapılarında bir kusur veya eksiklik değil bilakis hikmet ve mükemmelliği ifade eder. Nitekim bu tür mutlak itaat algısı Cizvitlerde “ölü gibi itaat”, “gözü kapalı itaat” deyimleriyle ifade edilerek kişinin kendi iradesini devre dışı bırakarak tarikat içindeki üstlerinden gelen talimatlara ilahi iradeye teslim olurcasına itaat etmesi ve onların gereklerini yerine getirmesini gerektirmektedir. Bu konuda Loyola’ya ithaf edilen bir rivayet şöyledir: “Herşeye rağmen kendime değil, yaratanıma ve onun temsilcisine ait olmayı arzu etmeliyim. Kendim bizzat yoğurma makinasında yoğrulacak bir balmumu parçası olarak hareket etmeli ve yönlendirilmeliyim. Bir yerden başka bir yere kolaylıkla taşınabilen küçük bir çarmıh, yaşlı bir adamın elindeki bir ara, en iyi kullanabilecekleri bir yere konulan bir şey olarak kendimi iradesiz ve ölü bir insan olarak görmeliyim. Böylece tarikat beni kendisine iyi görünen bir şekilde kullansın diye daima yönetilmeye hazır olmalıyım.” Loyola hem kendine ve tarikata hem de Papalığa mutlak itaat edecek, her türlü yönlendirmeye ve şekillendirilmeye müsait ve bunun gereği olarak da dünyanın dört bir tarafından görev yapmaya hazır müritler ordusunu oluştururken oldukça seçici olunması gerektiğini de kurala bağlamıştır. Buna göre Cizvit ta-

rikatına kabul edilecek kişi önce deneme sürecinden geçirilir ve eğer uygunsu tarikate kabul edilir. Yani Cizvit tarikatine isteyen herkes değil, tarikat tarafından uygun görülenler mürit olarak kabul edilmektedir. ¹² Bu sadakat ve mutlak itaat anlayışına göre Cizvit tarikatında her mürit üstlerine koşulsuz itaat etmelidir. Çünkü üstlere yapılan bu itaat tarikat lideri şahsında Papa'ya, Papa'nın şahsında İsa-Mesih'e ve dolayısıyla da Tanrı'ya itaat edip boyun eğme anlamına gelmektedir.

Cizvit müritlerinin tarikate ve üstlerine dolayısıyla da liderlerine bağlılık, sadakat ve mutlak itaat duygusu içinde yetiştirilmeleri gibi, FETÖ militanları da örgüte ve liderleri Gülen'e mutlak itaat ve sadakat içinde yetiştirilmişlerdir. Mustafa Öztürk'ün¹³ de doğru bir şekilde ifade ettiği gibi FETÖ yapılanmasında “en olgun ve kamil akıl tam mamasıyla itaat eden akıldır”, itaatsizlikle doğru bir iş yapmaktansa itaat ederek yanlış bir iş yapmak çok daha faziletlidir” gibi söylemler müritlerin üstlerinden dolayısıyla da Gülen'den aldıkları talimatları hiçbir sorgulama yapmaksızın yerine getirmeleri gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır. Uzun yıllar Gülen'in en yakınında bulunmuş olan Ahmet Keleş, tıpkı yukarıda Loyola'nın naklettiğimiz “ölü gibi itaat” anlayışı gibi onun da militanlarına her fırsatta “tıpkı ölü yıkayan kişinin elindeki cenaze gibi olacaksınız... Nasıl ki ölü kendisini yıkayan kişiye itiraz edemezse, siz de abilerinize asla itiraz etmeyeceksiniz”¹⁴ telkininde bulunduğunu nakleder.

Yukarıda Loyola'dan naklettiğimiz Cizvit müridinin tarikat tarafından en verimli şekilde kullanılabilir şekilde biçimlendirilmeye ve yönlendirilmeye açık olması gerektiği gibi FETÖ militanları da çömlekçi ustasının elindeki çamur misali kendilerini abilerinin, ablalarının, imamlarının dolayısıyla da liderleri Gülen'in ellerine bırakmışlardır. Bu şekilde Gülen'in ve örgütün kurduğu ideoloji doğrultusunda yetiştirilerek mankurtlaştırılan FETÖ militanları, kendilerine nerede ihtiyaç varsa oraya gitmeyi ve hangi işi yapması gerekiyorsa sorgu sualsiz onu yapmayı ilahi bir emir olarak telakki ettikleri herkes tarafından bilinen bir durumdur. Nitekim 07 Şubat 2012 tarihinde MİT Müsteşarının FETÖ'cü savcı tarafından KCK operasyonları çerçevesinde yine FETÖ'cü emniyetçiler eliyle zorla ifadeye çağrılmasıyla başlayan, 17/25 Aralık 2013 tarihinde FETÖ'cü yargıç ve emniyetçiler tarafından organize edilen sözde yolsuzluk soruşturmaları bağlamında halkın özgür iradesiyle seçilen hükümete karşı yapılan yargı ve emniyet darbe kalkışması ve 19 Ocak 2014'de Adana'da MİT turlarına FETÖ'cü savcı ve askerler tarafından baskın yapılmasıyla devam eden ve 15 Temmuz kanlı hain darbe kalkışmasıyla zirve noktaya ulaşan olayları bir bütün olarak göz önüne aldığımızda şunu rahatlıkla söyleyebiliriz: Örgüte ve lidere bağlılık ve mutlak itaat duygusunun sonucu olarak FETÖ militanları ve bağlıları, kendilerinden talep edilen en olmayacak şeyleri “bir hikmeti vardır” mantığı içerisinde emir telakki

ederek yerine getirme konusunda tereddüt dahi etmemektedirler. Bu noktada Gülen'in, mensuplarını nasıl bu kadar kendine bağladığı sorusu doğal olarak ortaya çıkmaktadır. Gülen'in söylemlerine ve vaazlarına baktığımızda sürekli olarak tüm amacının kendini tüm dünyevi arzu ve isteklerinden sıyrılmış ve Tanrı'ya adanmış kişi anlamında "kamil insan" yetiştirme arzusunda olduğunu ve yetişecek kamil insanı da kendi kurtuluşundan ziyade toplumun refahını ve kurtuluşunu hedefleyen eylem insanı olması gerektiğinin altını çizdiğini görmekteyiz. Bu söylem, aslında Gülen'in tamamıyla kendisini onun kontrolüne bırakan yani *Gassal önünde meyit* gibi ona teslim olan kitleler oluşturma peşinde olduğunu açıkça göstermektedir.

FETÖ şakirtinin mutlak itaat ve bağlılık içerisinde olması gerektiğinin bir başka önemli nedeni de örgüt lideri Gülen'in ahirette bağlılarına şefaate ederek onların toplu olarak kurtuluşa ermelerini yani cennete girmelerini sağlayacağına yönelik güçlü inançtır. Buna göre eğer FETÖ mensubu tüm benliğiyle kendini hizmete yani örgüte adayıp lideri Gülen'e sadakatini ispat ederse ahirette onun şefaati himmetini hak edecektir. Bu hak ediş de kişinin mutlak anlamda kurtuluşu yani Allah tarafından kabul edilebilir bir kul olması anlamına gelmektedir. Sonuç olarak FETÖ mensupları imanları ve bireysel ibadetleriyle değil, Gülen'e mutlak itaatleri ve bağlılıkları ile bunun sonucunda tüm imkanlarıyla örgüte destek noktasında yapacakları fedakarlıklar sonucunda uhrevi alemdeki yaşamlarını garantiye alacaklarına inandırılmış bir robotlar topluluğu olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁵

Ana gayeleri Hıristiyanlığı tavizsiz yaşamak ve Hıristiyan olmayanları Hıristiyanlaştırmak olan Cizvitler, kuruluşlarından itibaren kurdukları Cizvit kolejleri ve üniversiteleriyle sadece kendilerine eleman devşirmekle kalmamış aynı zamanda sempatican da kazanmaya çalışmışlardır. Yukarıda ifade ettiğimiz üzere lidere, tarikate ve Papalığa bağlılık ve mutlak itaat kültürüyle yetişen Cizvit müritleri gerek eğitim gerekse misyonerlik amacıyla neresi olursa olsun dünyanın her yerine her an gitmeye hazır elemanlar olarak yetiştirilmektedir. Tarikatın kurucusu Loyola'nın kendi manevi yolculuğunu ve tecrübesini anlattığı *Spiritual Exercises/Manevi Temrinler* adlı çalışması Cizvitlere bağlı eğitim kurumlarında müritleri endoktrine etmek için okutulan klavuz bir eserdir. Buna göre Cizvit müritleri Loyola'nın manevi temrinleri ışığında kendi benliklerinden arındırılarak Tanrı'nın dolayısıyla da Cizvit misyonunun hizmetçisi daha doğrusu kurşun askeri yapılmaktadır. Bu özellik, Ignatius'un dünya görüşü, hedefleri ve tecrübeleri çerçevesinde şekillenen Cizvit tarikatını dünya çapında bir misyon hareketine dönüştürmüş ve bu hareket sayesinde de Katolik Kilisesi Afrika ve Hint alt kıtasında etkin bir konum elde etmiştir.

Cizvit olurken fakirlik, bekârlık ve mutlak itaat yemini eden Cizvit eğitimciler görev yaptıkları yerlerde amaçlarının herhangi bir dünyevi çıkar elde etmek

olmadığını sadece İsa-Mesih aşkı için insanlığa hizmet ettiklerini ileri sürerek hem kendilerini meşrulaştırmış hem de daha geniş kitleler tarafından kendilerine hoşgörüyle bakılmasını sağlamışlardır. Cizvit eğitim kurumlarının bu-
lundukları yerlerde sadece eğitim-öğretim kurumu olarak kalmadıkları, sosyo-kültürel, ekonomik ve istihbari bilgi gibi konularla da ilgilendikleri dikkate alındığında eğitilen genç beyinlerin zamanı geldiğinde Cizvitlere do-
layısıyla da Papalığa hizmette nasıl kullanıldığı açıkça görülür.

Tıpkı Cizvitler gibi FETÖ hareketi de 1971 askeri muhtırasından sonra ken-
dini eğitime vermeye başlar ve özellikle de 1980 askeri darbesinden sona yo-
ğun olarak açtığı “ışık evleri”, “öğrenci yurtları”, “yaz kampları” ve
“dersaneler” vasıtasıyla orta ve yüksek öğretimde okuyan öğrencileri devşire-
rek taraftar edinme işiyle ilgilenir. Turgut Özal’ın başbakanlığı ile başlayan
açık pazar ekonomisi ve buna bağlı olarak dışa açılma ve liberalleşme politi-
kaları sonucunda hızlı ekonomik ve sosyal değişimler yaşayan Türk toplu-
munda FETÖ yapılanması kökleşmek ve yayılmak için güçlü bir zemin bulur.
Bu dönemde hareketin lideri Gülen, bir taraftan kasetler yoluyla fikirlerini vaaz
formunda melankolik ve ağlamaklı ses tonuyla tüm Türkiye’ye yaymaya çalışırken,
diğer taraftan da başta Özal olmak üzere siyasilerle kurduğu dostluklar
ve bunların sonucunda elde ettiği siyasi, ekonomik ve sosyal desteklerle kültü-
nün çekirdeğini oluşturan “altın nesil” oluşturma idealini hayata geçirme fırsatını
bulur. Bu süreçte FETÖ, başta Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin
(SSCB) 1991’de dağılmasından sonra Orta Asya Türk Cumhuriyetleri olmak
üzere Balkanlar ve Afrika ve dünyanın dört bir yerinde okullar açmak suretiyle
tıpkı Cizvit gibi ve Opus Dei gibi küresel bir eğitim hareketi olmuştur. FETÖ
amaçlarına ulaşmak için kullandığı eğitim aracını şu gerekçelerle meşrulaştır-
mıştır. (1) Teolojik nedenler: Gerçek bir manevi yaşam ancak bilgiyle müm-
kündür. (2) Sosyo-ekonomik nedenler: Sosyal ve ekonomik geri kalmışlığın
temel nedeni cahilliktir. Cahilliği yenmenin tek yolu da eğitimidir. (3) Politik
nedenler: FETÖ lideri Gülen ve yandaşları yürütülen eğitim faaliyetlerinin tem-
mel hedefinin Türk toplumunun mesleki ve entelektüel yapısının ele geçiril-
mesi olduğunu iddia etmişlerdir. Çünkü onlara göre bu alanlar Selçuklular ve
Osmanlılardan tevarüs eden Türkiye’nin manevi mirasına karşı savaş açan ja-
koben laiklerle yerli ecnebilerin elindedir.¹⁶

FETÖ hareketinin 15 Temmuz darbe kalkışmasına kadar planladığı ve yürüt-
tüğü eğitim faaliyetlerine baktığımızda sistem olarak Cizvitlerin örnek alındığını
söyleyebiliriz. Çünkü Cizvitler gibi dünyanın dört bir tarafında sadakat ve
itaat kültürü içinde eğitim veren eğitim kurumlar açarak sadece onlara eğitim
vermekle yetinmeyerek onların maddi-manevi tüm sorunlarıyla ilgilenen ve
bunu yaparken de aslında onları FETÖ’nün ideolojisi doğrultusunda şekillen-
diren bir yapı kurulmuştur. FETÖ’nün eğitim sisteminde çağdaş eğitim anlayı-

şı sadece kurumsal bazda kabul görürken, onun sorgulayıcı ve eleştirel düşünceye yer veren boyutu ise tümünden bir kenara itilmiştir. Çünkü amaç insanlığa yararlı bireyler değil nitelikli ancak örgütün çıkarları doğrultusunda hareket edecek otomatlar yetiştirmektir. Nitekim bizzat Gülen'in kendisi eğitimdeki amaçlarının “toplumu şekillendirecek” ve “dünyayı yeniden biçimlendirecek” insanlar yetiştirmek olduğunu altını çizmektedir.¹⁷

Cizvit müritlerinin -yukarıda ifade ettiğimiz gibi- Loyola'nın *Manevi Temrinleri* ışığında endoktrine edilip formatlanması gibi FETÖ hareketi de yürüttüğü eğitim faaliyetleri vasıtasıyla Gülen'in talimatlarına harfiyyen uyacak itaatkâr şakirtler yetiştirmeyi hedeflemiştir. Bu temel amaç doğrultusunda FETÖ'ye bağlı ışık, okul ve dersanelerde özellikle de öğrencilerin kaldığı veya formatlandığı ışık evleri veya yurtlarda konu devamlı olarak örgüt lideri Gülen'e getirilerek ve devamlı surette yazıları okunarak ve vaazları dinletirilerek onun her türlü hata ve günahattan korunmuş bir ulvi(!) şahsiyet olduğu şakirtlerin zihin dünyalarına yerleştirilmeye çalışılmıştır.¹⁸

FETÖ eğitim yoluyla bir taraftan zengin ailelere nüfuz ederek etki alanlarını genişletirken, diğer taraftan yoksul, dindar ve özellikle bir yerlere gelmek için sınıf atlama arzusunda olan fakat ailevi ve sosyal şartları buna izin vermeyen gençleri sundukları eğitim ve barınma imkânlarıyla devşirerek kendi misyonları doğrultusunda yetiştirmekte sonra da onları stratejik mesleklere yönlendirerek, hedefledikleri kilit kurumları ele geçirme yoluna gitmektedir. Bu şekilde FETÖ, bir taraftan endoktrine etmek suretiyle kendi beninden sıyrılıp bağlı olduğu yapının “kaypak” benini benimseyen mankurtaşmış militanlar kazanırken, diğer taraftan da devlet kadrolarına yerleştirdikleri elemanları sayesinde hem idari yapıya hakim olmuş hem de küresel boyutta ekonomik güç olmuşlardır.

Kaos Dönemlerinden Yararlanma: Opus Dei ve FETÖ

FETÖ yapılanması ile pek çok noktada benzerlik göstermekle birlikte özellikle kaos dönemlerinden yararlanarak siyasi ve ekonomik alanda etkinliğini artırma konusuna en çok benzeşen Josemaria Escriva tarafından 1928'de Madrid'de kurulan *Opus Dei* veya diğer bir simiyle *Kutsal Haç Piskoposluğu*'dur. Bu oluşumun temel amacı, her sosyal sınıftan Hıristiyanı, inancına uygun hayat tarzı sağlayarak toplumun tüm kesimlerinde bir dindarlaşma arzusu oluşturmak olduğu ifade edilmekle birlikte yaptığı faaliyetlere baktığımızda bunun aslında bir kamuflaj olduğu görülür. Çünkü Opus Dei'nin başta ortaya çıktığı İspanya olmak üzere pek çok yerde devlete sızarak paralel devlet yapılanması bağlamında örgütlendiği ve kaos dönemlerinde ciddi etkin bir güce döştüğünü görmekteyiz.¹⁹

Kaos dönemlerini bir fırsata çevirmeyi iyi bilen Opus Dei'nin lideri Escriva, 1936-1939 yılları arasında İspanya'da Cumhuriyetçilerle Franco liderliğindeki Milliyetçiler arasında yaşanan iç savaş ortamında kazanan taraf olan milliyetçilerin yanında saf tutmuş hatta verdiği komunizm karşıtı vaazlarla milliyetçileri motive etmiştir. Sonuçta da Franco iç savaşı kazanıp iktidarı ele alınca Escriva'nın dolayısıyla da hareketinin önü açılmıştır. Öyle ki bu dönemde bir taraftan hareketin liderinin ünü gittikçe artarken, diğer taraftan da Opus Dei'nin her alanda örgütlenmesi sağlanmıştır. Bu gelişme Opus Dei'nin ortaya çıktığı İspanya topraklarının dışına taşınmasına vesile olur. 1940'ların sonları ve 1950'lerin başlarında Opus Dei bir yandan İtalya ve Polonya gibi Avrupa ülkelerinde yayılırken, diğer taraftan da çoğu eski İspanyol kolonisi olan dolayısıyla da İspanyolca konuşulan Latin Amerika ülkelerinde de ciddi anlamda örgütlenmiştir. Opus Dei'nin kaos dönemlerinden nasıl yararlandığına bir başka örnek de İspanya'da yaşanan siyasi krizlerden dolayı 1957'de başlayan teknokrat hükümetler dönemidir. Bu dönemde Opus Dei, yaşanan krizi kendisi için fırsata çevirerek önemli bakanlıkları ve büyük ölçüde İspanyol bürokrasisini ele geçirmiştir. Franco döneminde başlayarak yaklaşık 20 yıl İspanya ekonomisini kontrol eden Opus Dei sadece eğitim, siyaset ve bürokraside değil, aynı zamanda ekonomik alanda da ciddi bir güç haline gelmiştir.

Opus Dei'nin kaos ve kriz dönemlerden sonuna kadar yararlanıp kendine alan açması gibi FETÖ'de Türkiye'de dini ve siyasi kriz ve kaos ortamlarından yararlanarak bir taraftan devleti teslim alma yolunda hızla ilerlerken, diğer taraftan da dünya ölçeğinde küresel bir güç haline gelmiştir. Örneğin Nurculuk hareketi içinde kendini konumlandıran Gülen, 1971 askeri muhtırasından sonra başta Nurcu hareket olmak üzere gerek askeri gerekse mevcut siyasi yönetim mekanizmalarıyla sorunlu görünen dini yapılarla arasına mesafe koymuştur. Ardından temel amacının da siyasi olmadığını ima ederek farklı bir yapılanma içine girmiştir. Benzer şekilde 1980 askeri darbesininin yarattığı kaos ortamında Gülen, darbeyi yapanlara selam durarak darbeyi en az zararlı hatta kârla atlatarak hareketini güçlendirmeye devam etmiştir. 28 Şubat süreci olarak bilinen dönemde ise Gülen, hareketine alan açmak için dönemin dindar başbakanı Necmettin Erbakan'ı post modern darbe ile yönetimden uzaklaştıran ve dindarların üzerinden silindir gibi geçen hegemonik askeri, siyasi ve bürokratik güçlerin yanında yer almıştır. Bu dönemde örgüt lideri Gülen, hareketinin gelişmesi önünde en büyük engel olarak gördüğü İmam-Hatip Liselerinin önce mezunlarına üniversiteye girişte uygulanan kat sayı engelinin getirilmesine, sonra orta kısımlarının kapatılmasına açık destek vermiştir. Hem üniversiteye girişteki katsayı engeli hem de orta kısımlarının kapatılması İmam-Hatiplerin kapılarını kilit vurulmasına yol açarken bu süreçte FETÖ yapılanmasına bağlı okullar hızla artmıştır. Bu şekilde FETÖ, ülkede devasa bir eğitim ve buna bağlı olarak ekonomik güç elde etmiştir. Bunun yanında eğittiği öğrenciler arasından devşirdiği itaatkar

militan kadrosuyla aşağıda göreceğimiz gibi 2002-2010 yılları arasında devletin tüm stratejik kurumlarına yerleştireceği çok ciddi yetişmiş insan gücü elde etmiştir.

FETÖ'nün kaos ve kriz ortamlarından nasıl yararlandığına çarpıcı şekilde ortaya koyan bir başka örnek de “Ergenekon” olarak bilinen süreçtir. Mayıs 2006'da başlayan bu süreçte Silahlı Kuvvetler içerisinde bir cunta yapılanması olarak nitelenen “Ergenekon Örgütü” ile ilişkilendirilen ciddi sayıda üst rütbeli askeri personel görevlerinden uzaklaştırılmış ve yargılanmıştır. FETÖ yapılanmasının gün yüzüne çıkmasından sonra dönüp bakıldığında aslında 28 Şubat süreci dahil tüm bu olayların Paralel Devlet Yapılanması'nın eseri olduğu açıkça görülmektedir. Çünkü FETÖ yapılanması yaklaşık 40 yıldır başta emniyet, ordu ve yargı olmak üzere stratejik devlet kurumlarına “uyuyan hücre” modunda militanlarını yerleştiriyordu. Bu militanların artık “uyuyan hücre” modundan aktif hale getirilmesinin zamanı gelmişti. Emniyet ve yargıda kilit noktaları ele geçirme işi büyük ölçüde tamamlandı. Ancak ordu teşkilatında FETÖ yapılanmasına mensup subayların üst rütbelere terfisi ve kilit makamları ele geçirmeleri oldukça zor görünüyordu. Çünkü söz konusu rütbe ve makamlar büyük ölçüde Atatürkçü ve Kemalist subayların elinde idi. Bunun için de söz konusu makam ve pozisyonların boşaltılarak kendi militanları için uygun hale getirilmesi artık bir zorunluluk halini almıştı. Bu çerçevede ilk operasyonu 28 Şubat sürecinde yapan FETÖ, önce kendilerini Atatürkçü ve Kemalist olarak konumlandıran güçler tarafından dindar muhafazakar kesimin baskı ve zulümlerle iyice örselenmesi ve devletten dışlanması sağlanmıştır. Bu hamle dindar muhafazakar kesimle kendilerini Atatürkçü ve Kemalist diye nitelendiren kesimleri birbirine adeta düşman ediliyordu. Dahası bu süreçte FETÖ yapılanması “ılımlı İslam” diye nitelendirdiği kendi din algısının hem Erbakan'ın temsil ettiği “Milli Görüş” çizgisinden hem de diğer dini gruplardan farklılık arz ettiği ve amaçlarının devleti kontrol etmek değil maneviyatı güçlü ahlaklı nesiller yetiştirmek olduğu hususlarında hem 28 Şubatın hegemonik güçlerini hem de uluslararası camiayı ikna konusunda ciddi bir algı operasyonuna imza atmayı da başarmıştı. Bu durum, Kasım 2002 seçimlerinden başarı ile çıkarak iktidarı devralan AK Parti hükümetlerinde artan bir oranda devlet bürokrasisinde özellikle emniyet ve yargıda varlıklarını iyice hissettirmelerine yol açmıştır.

Bu noktada şu hususun altını çizmekte fayda görüyoruz. AK Parti iktidarı ile birlikte FETÖ'nün devlette daha görünür olmasının temel nedenlerinin başında 28 Şubat sürecinde FETÖ yapılanması dışındaki dindar insanların elitist cuntacılar tarafından sakıncalı görülerek sistemin dışına atılmalarıdır. Ardından AK Partinin de kendini mevcut sisteme dolaylı olarak da olsa kabul ettirebilmek için “Milli Görüş gömleğini çıkartık” tarzında bir söylemi

benimsemesinde etkili olmuştur. AK Partinin iktidara geldiği dönemde Atatürkçü, Kemalist ve dine karşı olumsuz bir tutum içinde olan kesimlerle çatışmamak için izlemeye çalıştığı uzlaşmacı politika, “gayeye giden her yol mübahtır” ve “ölü hücreler” olma stratejisini son derece başarılı uygulayan FETÖ militanlarının hem de devlette hem de özel sektörde önlerinin açılmasını sağlamıştır. AK Partiyi iktidardan uzaklaştırmak için plan kuran cuntalara karşı sergiledikleri duruşla AK Parti kadrolarının güvenini kazanan takıyyeci FETÖ, bu seferde orduya yerleştirdiği militanlarının önünü açmak için ciddi anlamda kadrolaştığı emniyet ve yargı eliyle yürütülen ergenekon operasyonları ve davalarıyla da orduyu dizayn etmeye çalışmış ve 15 Temmuz darbe kalkışmasının da açıkça ortaya koyduğu üzere bunu büyük ölçüde başarmış görünmektedir.

Görüldüğü üzere FETÖ yapılanması 1970’lerden sonra hazırlanan planı oldukça iyi uygulayarak önce ülkede Atatürkçü ve Kemalist elit ile 1990’lı yılların başından itibaren önce yerel yönetimler sonra da kazanılan genel seçimlerle ülke yönetiminde ağırlığını iyice hissettiren dindar muhafazakarlar arasındaki gerilimin artmasına katkı vererek bu iki kesimi adeta birbirine düşman etmiş daha sonra da yaşanan çatışma ortamında devletten diskalifiye edilen kesimin yerini kendileri doldurarak sisteme devlette hakim güç olmaya çalışmışlardır. Bunu yaparken de önce Atatürkçü ve Kemalistlerin desteğiyle rakip olarak gördükleri diğer dindar muhafazakar kesimleri devletten temizlemiştir. Sonra da devletten dışlanan dindar muhafazakarların desteğiyle Atatürkçü, Kemalist ve Ulusalçıları özellikle emniyet, yargı ve ordu gibi kurumlarda karar mekanizmalarının dışına itmişlerdir. Kaos ortamlarından yararlanarak stratejik kurumları ve kilit mevkileri büyük oranda ele geçiren FETÖ, 17/25 Aralık 2013 sivil darbe ve nihayetinde 15 Temmuz 2016 askeri darbe teşebbüsleriyle başta Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan olmak üzere AK Parti iktidarını devirmek için harekete geçmiş ancak hesaplayamadıkları bir şekilde hakir gördükleri halkın darbecilere karşı ördüğü etten duvara toslayarak kendi yok oluş sürecini başlatmıştır.

Karizmatik Lider ve Mesih İnancı: Kadiyanilik ve FETÖ

İnsanlığın dini tarihini bir bütün olarak ele aldığımızda hemen her dini gelecekte -Şintoizm hariç- özellikle de İslami geleneğin yoğun etkileşim içinde olduğu Ortadoğu kökenlilerde zulüm, adaletsizlik, fitne, siyasi ve toplumsal baskılar artık içinden çıkılmayacak bir hal aldığına Tanrı tarafından görevlendirilmiş özel donanımlı ilahi bir kurtarıcı/mesih beklentisinin son derece yaygın olduğunu görmekteyiz. Dahası insanlık tarihine baktığımızda dini söylemlerle ortaya çıkmış hareketlerin veya kültürlerin de dinin motive edici gü-

cünden yararlanarak kitleleri kendilerine yönlendirerek taraftar sayılarını artırmak için liderlerinin ilahi kurtarıcı olma gibi vasıfları kendilerine atfettiklerini görmekteyiz. Karizmatik liderlik noktasında FETÖ lideri Gülen ile bu yazıda inceleme konusu yaptığımız Haşhaşi, Cizvitler, Opus Dei ve Moonculuk hareketlerin liderleri arasında hatırı sayılır benzerlikler olmakla birlikte ilahi kurtarıcı misyonuna sahip olma anlamında Gülen ile Kadiyanilik hareketinin lideri Gulam Ahmet benzerlikleri daha aşikardır. Bu nedenle karizmatik lider ve Mesih inancı konusunda Kadiyanilik ve FETÖ arasındaki ortak noktalara dikkat çekmeye çalışacağız.

Kadiyanilik 19. yüzyılın sonlarında Hindistan'ın Kadiyan şehrinde kendini Allah tarafından yeni bir cemaat oluşturmakla görevli asrın müceddidi hatta beklenen Mesih olduğunu ilan eden Mirza Gulâm Ahmed tarafından kurulan mesiyani bir dini-siyasi harekettir. Müceddidlikten Hz. İsa öldüğü için onun yerine gelecek olan mesihliğe oradan da peygamberliğe yükselten Gulâm Ahmet, kendinin sadece Müslümanlar için değil aynı zamanda tüm dünya için son derece önemli bir şahsiyet olduğunu göstermek adına 1904 yılında kendisinin Müslümanlar için mehdi, Hıristiyanlar için mesih, Hindu-lar için de Avatar yani Hindu Tanrı'sı Vişnu'nun yeryüzündeki tecellisi olduğundan söz etmeye başlar.²⁰

Yukarıda gördüğümüz gibi Kadiyaniliğin lideri Gulam Ahmet'in kendisi tüm dünya için önemli bir ilahi donanımlı kurtarıcı olarak görmesi gibi FETÖ lideri Gülen de zaman zaman taraftarlarına kendisinin mutlak hakikatı temsil eden "kainat imamı" ve beklenen İsa-Mesih olduğu yönünde telkinlerde bulunduğu artık sır olmaktan çıkmıştır. Nitekim Gülen'in taraftarlarının kendisini ilahi olarak rehberlik edilmiş bir kurtarıcı olarak kabul etmesi için düzenli olarak Hz. Peygamberle hatta zaman zaman da Allah ile görüştüğü yönünde sapkın iddia ve söylemlerde bulunduğu kendisini yakından tanıyanlar tarafından hemen her platformda itiraf edilmektedir.²¹ Örneğin Gülen ile 1960'ların sonlarına doğru vaaz verdiği İzmir Kestanepazarı Camiinde tanıştığını ifade eden ve 1971 muhtırasından sonar Nur talebeleri arasına katılan Mesut Zeybek adlı bir şahsın *Fetullah Gülen'in Dini Söyleminin Eleştirisi* adlı bir çalışmada yayımlanan bir söyleşide yer alan şu ifadeleri Gülen'in mensuplarına kendisinin beklenen kurtarıcı yani mesih/mehdi olduğunu nasıl empoze ettiğini açıkça ortaya koymaktadır: "Yakın çevresindeki insanları Gülen'in Hz. İsa olduğuna inandırmışlar. Kendisi ben Hz. İsa'yım demiyor ama yanındakilere İsa (as)'ın nasıl geleceğini 40 yıl önce 'Bir gün valizle İzmir'e çıkar gelir' sözleri ile anlatmış. 'Hoca da elinde valizle geldi tamam budur' demişler. Hoca da 'Hz. İsa değilim demiyor.' 'Ben İsa'yım da demiyor ama bütün adresler ona çıkıyor. Bu konu İzmir esnafı abiler arasında konuşulunca hocanın kulağına gitmiş. Hoca rahatsız olmuş. 'Siz niye ulu orta konuşuyorsunuz?' demiş. Bu konu üzerine bir toplantı yapıldı. Bize de bunu yaydı-

ğımız gerekçesiyle kızdı. Biz de ‘yanında kalan adamlar bunu yayıyor, sen kızacaksan bize değil onlara kız’ dedik. Bu lafımız üzerine kontrolünü kaybetti, ‘Mehdi’yi de İsa’yı da ben bilirim. Ne zaman, nereye geleceğini ben bilirim’ dedi.”²²

Yabancı kültürlerin etkisiyle Müslüman gelenekte de kendisine yer bulan beklenen özel donanımlı ilahi kurtarıcının yani mesihin kendileri olduğunu iddia etme noktasında FETÖ lideri Gülen ile Kadıyanilik lideri Gulâm Ahmet birbirine oldukça benzeşmektedir. Bu benzerlik bağlamında dikkat çeken diğer bir önemli nokta da Gulâm Ahmet’in, dönemin küresel gücü ve Hindistan’ı da kontrolü altında tutan Büyük Britanya adına hareket ederken, Gülen’in de iki kutuplu dünya dünyada komünist blokla mücadelede ABD’nin yanında yer alması ve komünizmin çökmesinden sonra da tek kutuplu dünyada ABD’nin Müslüman dünyayı kontrol etmek için truva atı olarak hizmet vermeye devam etmesidir. Nitekim hem Hz. Muhammed’in hem de beklenen mesih olarak Hz. İsa’nın ruhunu barındırdıklarını iddia eden her iki hareketin lideri bu misyonlarının gereği olarak cihatı sadece nefsanî duygularını kontrol altına alan kâmil insan olma boyutunu merkeze alarak onun silahlı mücadeleyi de öngören yönünü görmezden gelmeleri hatta taraftarlarını şiddetle cihatın bu boyutundan sakındırma yoluna gitmişlerdir. Gulâm Ahmet’in hayatına baktığımızda sürekli olarak işgalci Büyük Britanya idaresinden yana tavır aldığı ve bu işgalci idareye karşı çıkan Müslümanları tespit edip jurnallediği görülmektedir. Nitekim o işgalcilere karşı duran Hintli Müslümanlarla ilgili şöyle der: “İngiliz Hindistan’ını Dârü’l-Harp ilan eden aptal Müslümanlardan bir kısmının isimlerini listeye eklemek lazımdır. Umarım akıllı hükümetimiz bu listeleri bir devlet sırrı olarak koruyacaktır”. Benzer şekilde Gulâm Ahmet, 1857’de İngilizlere karşı yapılan Sipahi ayaklanmasına katılan Müslümanları ve onlardan 1895’de hayatta olanların isimlerini dönemin yönetimine bildirmiş ve hükümetten ayaklanma kayıtlarının incelenmesini talep etmiştir.²³

Tıpkı Gulâm Ahmet’in Hindistan’da işgalci Büyük Britanya yani İngiliz güçlerinden yana tavır alması ve bu işgale karşı direnme azmi gösteren Müslümanların dirençlerini kırarak açıklamalarla yetinmeyerek onları İngilizlere jurnallemesi gibi FETÖ lideri Gülen de her zaman ABD’nin ve onun Ortadoğu’daki evlatlığı olan İsrail’in yanında yer almıştır. Örneğin İsrail bombalarıyla şehit olan Filistinli çocuklar için üzüntü duyduğunu ima yoluyla bile dil izhar etmeyen Gülen, Filistinlilerin düzenledikleri intihar eylemleri sonucunda ölen veya endişe içinde bekleyen İsraili çocuklar için hüznlendiğini ve göz yaşları döktüğünü açıkça ve yüksek sesle dile getirmekten çekinmemiştir. Keza herkesin malumu olduğu üzere İsrail’in Gazze’ye uyguladığı ambargoyu delmek ve açık cezaevi konumundaki Gazze’ye insani yardım götürmek için yola çıkan Mavi Marmara gemisine uluslararası karasularında İsrail as-

kerlerinin saldırıp 10 Müslüman'ı şehit etmesi üzere Gülen'in "otorideden izin alınmadan" yola çıkıldığı için bu olayın meydana geldiğini ifade ederek açıkça İHH'yı eleştirmesi de hala hafızalarımızdaki canlılığını korumaktadır. Tıpkı Gülen gibi militanları da İsrail'in 2008 yılındaki yoğun Gazze saldırısının olduğu günlerde tüm toplum kesimlerinin İsrail'e karşı gösterdiği tepkiye aldırılmadan İsrail İstanbul konsolosunu konferans vermek üzere Fatih Üniversitesi'ne çağırmıştır.

Lobi Çalışmaları: Moonculuk ve FETÖ

Geniş kitleler tarafından tanınıp bilinmek için lobi çalışmaları yapma hususunda FETÖ ile benzeşen en önemli hareket, 20. yüzyılın ilk yarısında Kuzey Koreli Sun Myung Moon tarafından kurulmuş Moonculuk veya diğer bir adıyla "Birleştirme Kilisesi" dini-siyasi mesiyani bir harekettir. Hıristiyanlık kökenli olan bu yapılanma, Moon'un İsa-Masih'in çarmıha gerilmesinden dolayı yarım bırakmak zorunda kaldığı Tanrı'nın kurtuluş planını tamamlamak için bizzat İsa-Masih tarafından göreve çağrıldığı iddiasından hareketle tüm insanlığın tek din, tek dil ve Kültüre sahip bir millet yapma hedefindedir. 1971 yılında Amerika Birleşik Devletlerine giden Moon, New York'u hareket merkezi yapmış ve günümüzde yaklaşık 160'ın üzerinde ülkede faaliyet gösterir olmuştur.

Hareketi geniş kitlelere tanıtarak hem tanınırlığını artırmak hem de her ay en az bir kişiyi Moonculuğa dahil etmek her Moon müridinin en temel görevidir. Bu görevlerini hakkıyla yerine getirebilmek için Moon üyeleri iletişim kurduğu kişileri misafir statüsünde bölgelerindeki Moon merkezlerine ve sohbetlerine davet eder. Bu şekilde misafir edilen kişiler hemen Moon öğretisiyle tanıştırılmaz. İlgili kişi son derece sıcak bir şekilde karşılanır ve iyi bir şekilde ağırlanır. Eğer bu süreçte kişinin sempatisi kazanılırsa bu sefer son derece lüks mekanlarda tertip edilen hafta sonu toplantılarına davet edilir ve yavaş yavaş Moon öğretileriyle tanıştırmaya başlanır. Adaylara hoşça vakit geçirme imkanlarının da sağlandığı bu toplantılar vasıtasıyla hem sempatisiz hem de taraftar kazanmayı kendine ilke edinen Moon hareketi farklı dinlere mensup din adamı, gazeteci, akademisyen, siyasetçi ve benzeri seçkin kitleleri kendi mekanlarına davet ederek onları en iyi şekilde ağırlamak suretiyle onlara hem öğretilerini tanıtmakta hem de yağın bir sempatisiz ağı oluşturarak lobi çalışması yapmaktadır. Örneğin 1990'ların başında ülkemizden kırk günlük bir program dahilinde gazeteci, akademisyen, siyasetçi ve ilahiyatçıdan oluşan yaklaşık 40 kişilik grubun, diyalog ve görüş alışverişinde bulunmak üzere Moon hareketi tarafından New York'a götürülerek burada ağırlandığı herkesin malumudur. Şüphesiz ki bu örnek sadece Türkiye ile sınırlı değildir. Moon hareketi özellikle kurduğu *The International Federation for World*

Peace Academy (1961), *Professors World Peace Academy* (1968) ve *International Religious Foundations* (1983) gibi bazı organizasyonlar vasıtasıyla düzenlediği konferanslar, sempozyumlar ve etkinliklerle hem geniş kitlelere sesini duyurma hem de kendi lehine lobi çalışmalarında bulunmaktadır.²⁴

FETÖ hareketine baktığımızda gerek *Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı* üzerinden organize edilen Abant toplantıları ile 2000’li yılların başında Mardin ve Urfa’da düzenlenen “Dinlerarası Diyalog Buluşmaları”, gerekse Amerika merkezli *Rumi Forum* ve *Niagara Foundation* ve benzeri organizasyonlar öne çıkar. Bu organizasyonlar vasıtasıyla dünyanın çeşitli bölgelerinde farklı din ve kültür mensuplarının katılımıyla toplantılar yapılmakta ve böylece örgüt kendini hem geniş kitlelere tanıtmakta hem de kendi lehine ciddi lobi çalışması yapmaktadır. Bunun yanında FETÖ, bir taraftan yurt içinde pek çok akademisyen, gazeteci, iş adamı, siyasetçi gibi seçkin kişileri düzenlediği yurtdışı gezilerine götürmektedir. Diğer taraftan da yabancı heyetleri Türkiye’de ağırlamaktadır. Böylece hem propagandasını yaparak kendine alan açma hem de özellikle 17/25 Aralık sürecinde açıkça ortaya çıktığı üzere siyasi irade ile girişeceği iktidar mücadelesinde kendine destek çıkacak veya en azından iktidarın yanında olmayacak kitleler oluşturma yoluna gitmiştir.

FETÖ ile Moon hareketinin lobi çalışmaları bağlamında bir başka benzerlik noktası da her iki yapının da gerek liderleri gerekse öğretileri ve faaliyetleriyle ilgili kiralık akademisyen formülüyle kendilerinden olmayan akademisyenlere ve entelektüellere çeşitli çalışmalar yaptırılmalarıdır. Bu çalışmalara örnek olarak din felsefesi ve dünya dinleri ile ilgili çalışmalarını tanıyan ve Türkiye’ye getirilip ağırlanan B. Jill Carol tarafından, kaleme alınan, Gülen ile Kant, Konfüçyüs, Eflatun ve Sartre gibi düşünürleri kıyaslayan *A Dialogue of Civilisation: Gulen’s Islamic Ideals and Humanistic Discourses* (2007) ile İslam ilgili çalışmalarını tanıyan Georgetown Üniversitesi Uluslararası İlişkiler ve İslam Teolojisi profesörü John Esposito ve FETÖ’nün Uluslararası yayın organı *Today’s Zaman* yazarı İhsan Yılmaz’ın birlikte kaleme aldığı *İslam and Peacebuilding: Gulen Movement Initiatives*, (2010) adlı çalışmaları verebiliriz.

Sonuç

Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ) 1971 muhtırasında tutuklanıp hapse atılmasından sonra içinden çıktığı “Nurculuk” hareketinden kendini ayırıştırma-ya başlayan; 1971-1980 yılları arasında “Işık Evleri” adı verilen öğrenci evleri vasıtasıyla kendine taraftar devşirme işiyle ilgilenen; 1980 darbesinden sonra darbeye selam durarak artık kendi hareketini oluşturan “hocaefendi” olan ve 1999’da ABD’ye giderek kendini “kainat imamı” hareketini de küresel ölçekli “Hizmet Hareketine” dönüştüren Fetullah Gülen tarafından örgütlenen bir yapılandır.

Giriş bölümünde de ifade ettiğimiz gibi mayası ve kimyası bağlamında Müslüman dünyadaki diğer dini yapılanmalardan oldukça farklı olan ve karşılaşılan her yeni duruma uygun yeni bir strateji geliştiren FETÖ yapılanması son derece dinamik bir örgütlenme özelliğine sahiptir. Bu yapılanmanın Müslüman ve Hıristiyan dünyadaki pek çok hareketle ciddi yapısal, stratejik ve teolojik benzerlikleri söz konusudur. Bu çalışmada FETÖ'nün ne derece grift, dinamik, senkretik ve melez bir hareket olduğu, Hıristiyan dünyadaki Cizvitler, Opus Dei ve Moonculuk ile Müslüman dünyadaki Haşhaşiler ve Kadiyaniler ile olan en temel benzerlikleri çerçevesinde okuyuşunun dikkatine sunulmuştur. Çalışmadan edindiğimiz en temel sonuç görünürde şahıs yani Gülen merkezli bir yapılanma olan FETÖ'nün aslında konsorsiyum tarzındaki bir üst akıl veya akıllar tarafından farklı yapılanmalardan devşirilerek oldukça iyi bir şekilde planlanmış ve İslam coğrafyasının imamesi olan Türkiye'yi bölüp parçalamakla görevlendirmiş bir örgüt olduğudur. Dolayısıyla bu yapılanmanın ileriki aşamalarda nasıl bir yeni duruma doğru evrilebileceği ve ülkemizde ne tür bir kaos ortamı oluşturma çabası içine girebileceğini öngörmek için diğer küresel yapılanmalarla ilişkisini iyi tespit etmek gerekir.

Bu çalışmada, FETÖ yapılanmasının *Yeni Dini Hareketler* bağlamındaki yeri gösterilmeye çalışılmıştır. Bu, en basit ifadesiyle bir “cemaat” yapılanması değil, küresel ölçekli bir “örgüt” yapılanmasıyla karşı karşıya olduğumuz gerçeğine işaret eder. Dolayısıyla bu tarz örgütlerin, her zaman küresel güçlerin iştahını kabarttığını ve onlar tarafından kaos ortamları oluşturmak için kullanıldığını da akıldan çıkarmamak gerekir.

Notlar

- 1 Şerif Mardin, “Gülen’i Çözemedim”, 16 Eylül 2010, NTV, <http://www.ntv.com.tr/turkiye/mardin-gulen-cemaatini-cozemedim,9vq9a2cFe0m8KvMU5cpuoQ>
- 2 eş-Şehristani, Ebü'l-Feth Muhammed b. Abdilkerim, *el-Milel ve'n Nihal*, nşr, Ahmed Fehmi Muhammed, Kahire: Müessesetü'l-Halebi, ty. I/192.
- 3 Mahmut Aydın, *FETÖ'nün Uluslararası Kodları: Cematten Terör Örgütlüğüne*, Ankara: Eski Yeni Yayınları, 2017; Mustafa Öztürk, *Din Sermayesinden İktidar Devşirmek: FETÖ*, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2017; Hüseyin Arslan, *Dini Gruplar ve Siyaset-2 FETÖ/PDY*, Ankara Okulu, 2016.
- 4 Y. Hakan Erdem, “Bir Patolojinin Katmanları Arasında Kısa Bir Yolculuk”, *Türkiye Günlüğü*, 127, 2017, s. 65.
- 5 Haşhaşiler için bkz., Laurance Lockhart, “Hasan-ı Sabbâh ve Haşhîşler”, çevr., Süleyman Tülüçü, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 26, 2006, ss. 213-240; Bernard Lewis, *Haşhaşiler: İslam'da Radikal Bir Tarikat*, çevr., Kemal Sarısözen, İstanbul: Kapı Yayınları, 2016; Peter Willey, *Alamut Kalesi: Haşhaşiler, Hasan Sabbah ve Fedailer*, çevr., İlhan Kaya, İstanbul: Nokta Yayınları, 2012.
- 6 Öztürk, *Din Sermayesinden İktidar Devşirmek*, s. 185.

- ⁷ FETÖ/PDY'nin piramit şeklindeki yapılanması için bkz., Ahmet Keleş, *Feto'nun Günab Piramidi*, İstanbul: Destek Yayınları, 2016, ss. 102-140
- ⁸ Ömer Çaha, "Cemaatten Terör Örgütüne Gülen Hareketinin Anatomisi", *Liberal Düşünce*, 21/83, 2016, s. 98.
- ⁹ Ertuğrul Özkök, "Fethullahçılık ve Tarikat" ve "Hoca Efendi Anlatıyor", *Hürriyet*, 23-30 Ocak, 1995 naklen Hakan Yavuz, *Toward an Islamic Enlightenment: The Gülen Movement*, Oxford: Oxford University Press, 2013, s. 42.
- ¹⁰ Fethullah Gülen, *Sonsuz Nur 2*, İstanbul: Feza Yayıncılık, 1994, ss. 21-22.
- ¹¹ Cizvitlerle ilgili bkz., Ali İsrâ Güngör, Ali İsrâ Güngör, *Tanrı'nın Şövalyeleri Cizvitler*, Asam: Ankara, 2004.
- ¹² Cizvitlerin itaat anlayışı ile ilgili bkz., Güngör, *Cizvitler*, ss. 83-86.
- ¹³ Öztürk, *Din Sermayesinden İktidar Devşirmek*, ss. 206-207.
- ¹⁴ Keleş, *Feto'nun Günab Piramidi*, ss. 108-109.
- ¹⁵ Bkz., Çaha, "Cemaatten Terör Örgütüne Gülen Hareketinin Anatomisi", s. 106.
- ¹⁶ Yavuz, *Toward an Islamic Enlightenment*, s. 93.
- ¹⁷ M. Fetullah Gülen, *İnançın Gölgesinde 2*, İstanbul: Nil Yayınları, 2013, s. 215.
- ¹⁸ Mustafa Öztürk, "FETÖ'nün Genel Karakteristiği ve Teolojisi", *Türkiye Günlüğü*, 127, 2016, s. 38; FETÖ militanlarının endokrine edilerek mankurtlaştırılması süreci ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz., Aydın, *FETÖ'nün Uluslararası Kodları*, ss. 37-39.
- ¹⁹ Opus Dei ile ilgili geniş bilgi için bkz. Ali Murat Yel, "Bir Katolik Tarikatı: Opus Dei", *Divan*, 2000/2; John L. Allen, *Katolik Kilisesinin İçindeki Güç ve Gizemler: Opus Dei*, Nokta Kitap: İstanbul, 2006.
- ²⁰ Bkz. Ethem Ruhi Fıçlalı, *Kâdiyanilik (Ahmedîyye Mezhebi)*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, 1986, ss. 51-58.
- ²¹ Bkz., Nurettin Veren ve Prof. Dr. Ahmet Keleş'in çeşitli TV programlarındaki konuşmaları ve ile Veren'in *FETÖ: Gülen Hareketinin İkinci Adamı*, İstanbul, Destek Yayınları, 2016; Keleş, *Fetullahçı Terör Örgütü: Piramitsel Yapı ve İşleyişi*, Diyarbakır, 2016,
- ²² Mesut Zeybek, "Gülen'i İsa Sanıyorlar", Söyleşi: Recep Yeter, (Mehmet Şahin, der., *Fetullah Gülen'in Dini Söyleminin Eleştirisi* içinde), İstanbul: Evre Yayınları, 2015, s. 348.
- ²³ Fıçlalı, *Kâdiyanilik*, ss. 70-72.
- ²⁴ Moonculuk, organizasyonları ve faaliyetleriyle ilgili ayrıntılı olarak bkz., Mustafa Bıyık, *Küresel Bir Din Projesi Olarak Moonculuk*, İstanbul: Birey Yayıncılık, 2002.